

משה מוקדי

"תערוכות תל-אביב" / הארץ / 18.5.62 / תע' יחיד / 'רטרוספקטיבה' / מוזיאון תל-אביב

תערוכתו הרטרופקטיבית של משה מוקדי מקיפה 42 שנות ציור וכוללת למעלה מ-110 יצירות של אמן זה.

בתערוכה אפשר למצוא שלוש תקופות חשובות ביצירתו של מוקדי. הראשונה, שנמשכה מ-1920 ועד 1926 מהווה גישושי דרך ראשוניים של אמן צעיר, התוהה על הזרמים האוונגרדיים של אז ונוהג בהשראת ריבראק, שאגאל והפרימיטיביסטים שפעלו בארץ. עם ביקורו של מוקדי בפאריס בשנת 1927, נפגש באקספרסיוניזם של אסכולת פאריס ומגבש סגנון ציור אישי ובעל ייחוד במסגרת זו. סגנון זה שונה בפיוטיותו ובעידונו הבלתי רגיל מהאקספרסיוניזם הרגיל של אסכולת פאריס, שנציגיו הבולטים הם חיים סוטין ואמדיאו מודיליאני.

מוקדי מעלה בשנים 1928-1957 ציורים הנותנים ביטוי לעולם פיוטי של מדומים ומקסם, בו נוגהות דמויות מהורהרות מחלל צבעוני ואפל ומתבוננות בעיניים עמוקות, המופנות פנימה, אל המציאות המוזרה והדמיונית האופפת אותו וכאילו עוברת בתוך תוכן.

דמויותיו של מוקדי מתקופה זו, כאילו נעשו לא מחומר, אלא מאור שברירי ושקוף הנוגה בזוהר כהה ומשרה אווירת בדידות ותוגה.

הדמויות הבלתי חומריות מנותקות כאילו מהעולם החיצוני ופונות לתוך עצמן, לעולם אגדה פיוטי מלא כיסופים והתפעמות שקטה והוגה.

בסוף תקופה זו, בשנים 1954-1957, עובר מוקדי בהדרגה לציור מופשט. תחילה בא הדבר לביטוי בויותר נוסף על פרטים - שגם מקודם היו מעטים ביותר - ואחר כך ברמיזה בלבד על נקודות צומת של האובייקט הפיגורטיבי. עם המעבר מהפיגורטיבי למופשט, מתחילה תקופה שלישית ביצירתו של מוקדי, תקופה הנמשכת עד היום.

בשער תקופה זו, בודק מוקדי את אמצעיו הציוריים ומגיע למסקנה שמשרכת המכחול הצבעוני והיחס בין משיכות מכחול כאלה, מהווים את אבני היסוד בבנין הצורני של ציורו. סימנה של התקופה האחרונה היא הווירטואוזיות הבלתי רגילה של עיצוב סדרות משיכות מכחול צבעוניות, שלמרות חומריותן נראות שקופות ורוטטות. הווירטואוזיות הטכנית אמנם באה לביטוי גם בתקופה הפיגורטיבית, אלא ששם שלטה האווירה הפיוטית והמסתוריות עד כדי הסתת תשומת הלב מהיכולת הטכנית הבלתי רגילה. לאחר ככלות הכול, סימנה המובהק של הטכניקה הטובה באמת הוא, שהיא כל כך טובה עד שהיא מתקבלת כמוכנת מאליה. כך היה בתקופה הפיגורטיבית, אך לא תמיד בתקופה המופשטת. הצבעים התבהרו, המערכים נעשו מצומצמים יותר ובכמה מהציורים כאילו מוסט מרכז הכובד - בין החוויה לביצוע - למקום אחר, והווירטואוזיות הטכנית מתחילה לבצבץ כאלמנט עצמאי. התוצאה בציורים אלה היא שמתקבל ציור העומד בפני כל ביקורת צורנית, אולם מסתמנת בו נטייה לאלגנטיות המשטחת, במידת מה, את האספקט הלירי העמוק שהיה כה בולט בציור הפיגורטיבי. נוצר מצב מוזר - האופייני למדי למאתנו שבה יצר אמן ציורים, שמבחינה צורנית וצבעונית הם טובים יותר ומדוייקים יותר, אך איבד תוך כדי כך משהו מהבלתי אמצעי והקוסם שבעבודותיו הקודמות, ה"מושלמות" פחות מבחינה צורנית.

על אף ההיסט הזה בשיווי משקל של כמה מיצירותיו האחרונות, מהווה תערוכתו של מוקדי אירוע חשוב בחיי האמנות בארץ וכדאי לכל חובב אמנות לבקר בה, ולא רק פעם אחת.